DUPĂ DOUĂZECI (ŞI MAI BINE) DE ANI

OAMENI ŞI ŞOARECI de John Steinbeck. Traducerea: Profira Sadoveanu şi Sima Zamfir ● TEATRUL DRAMATIC DIN GALAŢI ● Data premierei: 12 februarie 1993 ● Regia: Victor Moldovan ● Scenografia: Gabriela Bondărescu Catargiu ● Distribuţia: George Serbina (George), Stelian Stancu (Lennie), Cătălin Tudor Manea (Curley), Tamara Constantinescu (Soţia lui), Aurelian Georgescu (Slim), Gabriel Constantinescu (Candy), Petrică Păpuşă (Carlson).

Moment din Oameni şi şoareci de J. Steinbeck, Teatrul Dramatic din Galaţi

În urmă cu mulţi ani, Alexandru Finţi a montat la Naţionalul din Bucureşti **Oameni şi şoareci** de Steinbeck. Era un spectacol bun, serios, jucat multă vreme cu succes şi care oferea, la nivelul distribuţiei, o surpriză mult (şi entuziast) comentată la data premierei. Florin Piersic părăsea pentru un moment rolurile de june-prim cu care se impusese, la care părea condamnat pe viaţă (şi a cam fost, de altfel), pentru un **contre-emploi**: Lennie, gigantul cu suflet (şi, din păcate, cu minte) de copil, un năpăstuit al vieţii şi nu un învingător cu plete blonde şi priviri seducătoare.

În spectacolul de atunci, de la Bucureşti, Victor Moldovan juca rolul Curley: în spectacolul de acum, de la Galaţi, şi-a asumat rolul regizorului. De fapt, asta şi pare să-şi fi propus: un **remake**, deci o refacere a versiunii scenice de atunci. Noua imagine se suprapune destul de corect celei vechi, aşa cum ne-o amintim, deci inevitabil estompată de trecerea anilor. A face un remake nu este un păcat, necazul începe însă acolo unde şi imaginea autorului montării pare a fi – ca şi a noastră – uşor estompată. De aceea, liniile de forţă sînt trasate corect, dar le lipseşte tocmai forţa, elementele care creează atmosfera nu lipsesc, şi totuşi atmosfera lipseşte, nimic nu e chiar rău, nimic nu e chiar bine.

Adevărul este că nici din punctul de vedere al interpretării forţele care intră în joc nu sînt aceleaşi. Dacă George Serbina are datele interioare ale personajului – căldura aspră, nesentimentală a lui George – şi reuşeşte să le transmită expresiv, esenţializat, nu acelaşi lucru se poate spune despre Stelian Stancu, deţinător doar al datelor exterioare – masivitatea, adîcă – presupuse de eroul său, Lennie. Or, este important pentru acest spectacol, pentru această piesă, ca interpretarea celor două personaje să se situeze în echilibru de forţe, ele fiind ipostaze ale unei imagini unice a umanităţii ultragiate, neliniştite, încercînd să supravieţuiască într-o ambianţă ostilă, în care pot avea speranţe, dar nu şi şanse. Ceilalţi interpreţi se situează în zona evoluţiilor corecte, dacă nu foarte semnificative, cu o rezervă, totuşi, în cazul Tamarei Constantinescu şi al lui Cătălin Tudor Manea, a căror lipsă de experienţă scenică se traduce mai curînd prin rigiditate, prin neîndemînare decît prin prospeţime.

CRISTINA DUMITRESCU

RĂUL VEACULUI – ORI AL VEACURILOR?...

TIMON DIN ATENA de William Shakespeare. În româneşte de Dan Duţescu şi Leon Levîţchi ● TEATRUL DRAMATIC DIN GALAŢI ● Data premierei: 5 iunie 1993 ● Regia: Gheorghe Miletineanu ● Scenografia: Gabriela Bondărescu-Catargiu ● Coloana sonoră: Simona Tudor ● Distribuţia: Mihai Mihail (Timon), Cătălin Tudor Manea (Lucius, Trimisul unui creditor, Un tîlhar), Petre Păpuşă (Lucullus, Trimisul unui creditor, Un tîlhar), Gheorghe V. Gheorghe (Apemantus), Marcel Hîrjoghe (Sempronius, Venditius, Servitorul lui Venditius), Stelian Stancu (Aicibiade), Grig Dristaru (Fiavius), George Serbina (Poetul, Trimisul unui creditor), Gabriel Constantinescu (Pictorul, Trimisul unui creditor), Eugen Popescu Cosmin (Giuvaergiul, Flaminius, Un senator), Aurelian Georgescu (Negustorul, Servilius, Un senator), Vasile Dănilă (Caphis), Tamara Constantinescu (O doamnă, Timandra), Svetlana Friptu (O doamnă, Phrynia).

E aproape cert că Shakespeare n-a împrumutat materialul literar pentru **Timon din Atena** de la un scriitor anterior, deşi vreo lucrare precedentă i-ar fi putut furniza sursa de inspiraţie. Se acceptă, în genere, că referirea lui Plutarh la acest personaj, vestit în antichitatea elină, a fost decisivă în alegerea eroului şi a subiectului care, în linii generale, era gata scris de chiar biografia atestată documentar a aristocratului atenian din secolul V î.e.n. Era un om mărinimos, inconştient, ori nepăsător. Şi-a risipit averea, dăruind-o. Avea cultul prieteniei. Vedea lumea ca o horă incontinentă a amiciţiei. În spectacolul gălăţean, această indiferenţă, aproape frivolă, faţă de bunul propriu şi această viziune idilică, lipsită de orice precauţie, sînt desenate cu umor fin pe o zare întunecată.

Dacă n-ar fi sărăcit brusc şi dacă nu ar fi căzut într-o mizantropie sălbatică, probabil că nu i s-ar fi dus vestea. Contemporanii l-au admirat, l-au perceput ca pe o curiozitate, totuşi remarcînd că refuză ajutorul prietenilor, că îşi foloseşte rău (chiar împotriva propriei patrii) aurul găsit din

întîmplare şi că nu acceptă nici apostazia tardivă a cetăţii, ce recunoaşte, pînă la urmă – sincer ori ipocrit – că a greşit faţă de el. A impresionat moartea sa în singurătate, la marginea mării, învăluit în trufia rea a singularităţii şi în ură. Căci Timon, cunoscînd partea umbrită a lumii, vînzarea de către prieteni, inautenticitatea sentimentelor, puterea nefastă a aurului corupător a prefăcut deznădejdea în ură faţă de întregul univers şi chiar faţă de sine însuşi. Interpretul eroului shakespearian, Mihai Mihail, a relevat reuşit – prin postura adversă oricărei apropieri, prin glasul mînios şi imprecaţiile spumegătoare – această degradare a unei personalităţi pînă la anihilarea de sine. Dar cum nu e, în substanţa alegorică a piesei, numai ură şi dispreţ faţă de toţi şi toate, ci şi o diatribă teribilă împotriva nedreptăţii, precum şi o înălţătoare durere, o uimitoare consecvenţă de caracter şi o contestare gravă a relelor aşezări ale relaţiilor interumane, victimizarea eroului şi clamarea împotriva altora au şi măreţie. Ea nu a apărut în montarea de care vorbim. Tudor Vianu găsea şi în această lucrare a geniului titanismul eroilor renascentişti, el trăgînd o linie de unire între Timon, Lear şi Coriolan.

Shakespeare a edificat în drama de faţă un amplu apolog moral. L-a scris „cu un profund interes pentru subiectul dat" (Edward Dowden), „luînd lucrurile în serios de la început pînă la sfîrşit" (William Hazlitt). Şi, deşi personajele de plan secund nu au o importanţă caracteristică, luminează şi ele aspecte însemnate ale convingerii etice a autorului. Cinicul filosof Apemantus, grosolan şi cîrtitor, e şi el mizantrop, fiind însă doar o umbră a lui Timon; în nihilismul său steril nu foloseşte motivaţia ce-l justifică pe dezamăgitul nobil. Această trăsătură i-a fost accentuată de interpretul actual, Gheorghe V. Gheorghe. Dar minimalizarea deliberată şi ostentativă, prin modul de situare în ungherele scenei, intrări furişe şi caricaturizare măruntă, l-a marginalizat pe Apemantus şi a redus tensiunea discuţiilor pe care le poartă. Alcibiade, militarul mînat de o vindictă personală dar şi de dorinţa de a pedepsi nedreptatea ce l-a lovit pe prietenul său Timon, vine prea tîrziu – ca şi Fortinbras în **Hamlet**. El încununează apologul cu un regret în plus. Şi cu o remuşcare. Însă şi cu o preamărire a unei virtuţi supreme, de care va trebui să se pomenească în veac. I-a dat statura cuvenită, starea necesară, afirmarea, negarea, descumpănirile potrivite cu firea lui, Stelian Stancu. Ce-l reduce din portanţă e armata cu care vine şi care pare scăpată dintr-un lagăr de dezertori echipaţi cu ce-au apucat de la paznici. Comandantului unei asemenea oşti de strînsură îi scade autoritatea.

Cum era Timon ca vîrstă? După unii comentatori – şi după textul piesei, oarecum tînăr. Îi plăceau ospeţele generoase. Petrecerea. Era galant cu oarece curtezane. A şi fost înfăţişat astfel, pe scenă. Dar va suferi o îmbătrînire bruscă (în codrul sugestiv prezentat de scenografa Gabriela Bondărescu–Catargiu), marcată şi de înţelepţirea dramatică în urma nenorocirilor. Reprezentarea a găsit echivalenţele artistice nimerite pentru acest salt în timp. Criticată de unii comentatori pentru absenţa unui moment de tranziţie de la o stare la alta, opera îmi pare mie a avea o expunere netă a faptelor, în simetrii studiate şi gîndire echilibrată, cu crescendo-uri ale voioşiei, ale dezamăgirii (cînd Timon îşi tratează oaspeţii feloni cu zoaie fierbinţi, în oale de tinichea) şi cu o culminaţie înălţătoare, ce îi dau grandoarea unei simfonii tulburătoare în trei mişcări (nu în două, cum s-ar părea) pe tema nestatorniciei lucrurilor omeneşti. E o temă eternă. Regizorului Gheorghe Miletineanu i s-a părut că e, normal, şi modernă. A epurat decorul de localizări şi amănunte. A dat îmbrăcămintei elemente ce aduc umanitatea descrisă în sfera vieţii actuale. A creat – în parte – impresia de azi, deşi n-a putut obliga toate sonurile piesei să fie şi ale zilei. Dar unul din dialogurile consacrate adevăratului Timon de Lucian din Samosata, după cam şase sute de ani, a fost propus pentru a ne vorbi despre acela ca despre un exemplar profitabil pentru contemporani. Iar înaintea lui Lucian, Plutarh (în **Viaţa lui Marc Antoniu** şi în **Moralia**) s-a ocupat de asemenea de Timon pentru a-i explica gestul ca pe o răzvrătire împotriva injustiţiei ce l-a năpăstuit. La 1608 (probabil), Shakespeare, matur şi adînc cercetător al stărilor din vremea sa, îl evoca pentru a-şi manifesta propriu-l dispreţ pentru decăderea moravurilor prin puterea malefică a aurului şi prin înlocuirea relaţiilor firești cu legături pervertite de interese calpe. El elogia revolta lui Timon. Regizorul actual al piesei îşi are poate îndreptăţirea sa de a o implanta într-un reper curent al veşniciei el.

Nu îndestulător finalizată scenic această intenţie (şi din cauza unor interpreţi prea grăbiţi să-şi spună rolul ori să divulge predispoziţiile personajelor prin mijloace schematice), ea a contribuit, totuşi, la perceperea cu interes a tentativei. Eleganţa montării şi stilizarea cadrului au sensibilizat publicul. Ca şi apariţiile, corespunzătoare stilului adoptat, ale unor servitori fideli (Grig Dristaru, Aurelian Georgescu), a unui senator impozant dar felon (Eugen Popescu–Cosmin), a unui client al casei – Sempronius – de o poltronerie merituos ridiculizată (Marcel Hîrjoghe).

Oricum, ceva din răscolirea lui Timon ajunge pînă la noi: „Credinţă, pace, adevăr, dreptate/ Cinstire-a casei, somn, prieteşug/ Moravuri, şcoală, taine, meserii/ Dregătorii, şart, datini, legi vă-ntoarceţi/ Asupra voastră/ Haosul trăiască!".

Nu doar nechibzuiala l-a învins, ci altceva, mai rău, de necuprins...

VALENTIN SILVESTRU

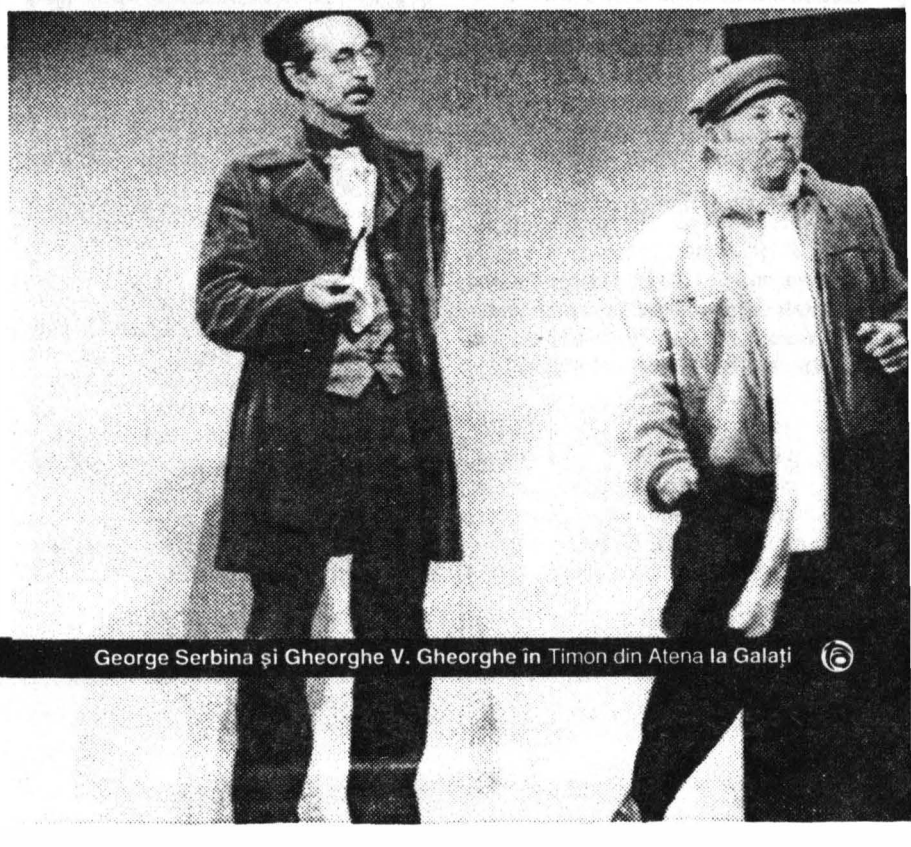

George Serbina şi Gheorghe V. Gheorghe în Timon din Atena la Galaţi